

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštino vred in v Mariboru s pošiljarjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četr leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu v stolnem farovžu. Deležniki tiskovnih društev dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

Adresna debata v državnem zboru.

Kakor je prestolni govor, ktereга vlada izdelala, vladar pa poslancem prebere, ogledalo tega, kar vlada misli, želi in dela, tako je adresa alj odgovor poslancev na prestolno besedo živo ogledalo tega, kar večina poslancev misli, želi in zahteva.

Ko bi v Avstriji prava ustava bila, taka namreč, da bi res vsak narod ednake politične pravice imel, in bi nebi vladala le ena, namreč nemško-liberalna stranka, bi tudi adrese do cesarja vse drugo lice imele: bile bi v resnici pravo ogledalo tega, kar vsi mislijo in želijo.

Zdaj je večina nemških ustavakov tako „nobel“, da se ne zmeni za to, kar menjšina hoče, marveč sklene adreso, kakor je njej — večini — po volji. Pri takem stanju ne morejo naši poslanci druga storiti, kakor da vsaj govorijo in naše potrebe in želje naznanjajo.

In to so pri tej priliki res storili ter očitno pred svetom povedali, da Slovenci nismo zadovoljni, marveč imamo mnogo prav britkih pritožeb.

Ker je vseh naših nadlog izvir v sistemi (v načinu vladarstva), je izvrstni naš zastopnik g. Herman stvar pri korenini prijel in sistemo šibal tako, da še ustavakom nihče takih povedal ni. Ves njegov izvrsten govor podajemo bralcem v prilogi dnešnjega lista.

Menda ga ni Slovenca, najmanj pa v volilnem okraju g. Hermana, ki bi ne bil vesel močate besede njegove. Zatorej pa ne moremo pritrditi temu, kar je „Gr. Volksbl.“ Hermanu nasproti podarjal, da namreč ni prav storil, da je govoril, češ, da §. 9. klubovih pravil prepoveduje govoriti udom njegovim, ako se ni to kteremu dovolilo.

Tudi mi spoštujemo red, na ktereга je vsak poslanec navezan, dokler je v klubu; toda v sedanjih naših razmerah ni mogel Herman molčati. Vedel je namreč, da bodo Slovenci nasprotno stranke govorili. Da se pa nebi danes alj jutro proti stranki, h kateri spada g. Herman z nami vred, hujskalo tudi s tem, da so privrženci te stranke v državnem zboru lepo tiho bili, zato je g. Herman prav storil, da je govoril. Toliko v opravičenje g. Hermana.

Poglejmo zdaj ob kratkem, kako da je bilo pri adresnem razgovoru (debati). Povzeli bomo le to, kar so razni poslanci govorili o najvažnejših rečeh: o pravici dežel, narodov in kat. cerkve.

Poljak dr. Dunajevski je govoril tako, kakor govori večina Poljakov sploh, namreč: nedosledno. Iz ene strani zagotavlja, da je ustavi celó udan, iz druge strani pa — z nami vred — pogreša mnogo stvari, katere so prav po sedanjih ustavi nemogoče. V direktnih volitvah vidi „deloma skrčeno pravico“ deželnih zborov ter graja, da adresa dalje sega kot prestolni govor, v kterem so omenjene „potrjene pravice posamesnih dežel“ in „koristi različnih narodov“, ki se ne smejo prezirati. O vsem tem pa adresa — molči, kar mu je znamje, da hoče večina še bolj samoupravo dežel stisniti. — „Avstrijska državna misel“ — o ktereј adresa govori — „se ne da tako zapopasti, kakor da smo mi le za to, da se — v nemštvu zgubimo. Za to bi ne bilo avstrijske monarhije treba, ktera po zgodovinskem razvitku nič druga ni, kot združuje različnih narodov, da si svoje posebne koristi pod obrambo vladarske rodovine varujejo.“ — Zatorej je „avstrijski državni misli celó nasprotno, da se deželnim zborom jemlje vpljiv na vkupne državne zadeve.“

Dnešnji list ima prilogo.

Čudi se, da adresini očetje s „cerkvenimi postavami“ tako pritiskajo. „V umetno zapletenem stroku (periodi) se govori zdaj o državni oblasti, zdaj o vtikanji v državno oblast, zdaj o pravicah države; o pravicah kat. cerkve pa ne beremo nič!“ „Iz teh zvitih stavkov vonja sovražen duh proti cerkvi, kakor da bi ona občnemu blagru nevarna bila.“ — „Upajmo“ (mi z g. Hermanom nič ne upamo), „da bode vlada kakor državi, tako tudi — gledé na najviše duševne koristi — cerkvi njene pravice in svobodno gibanje varovala.“ (??) Izreče slednjič, da bode proti adresi s Poljaci glasoval.

Rusinec Kovalski opisuje krivice, ki so se Rusinom od strani Poljakov v Galiciji godile, pozdravlja z veseljem direktne volitve, češ, da je Rusinom le tako mogoče, pri volitvah v državni zbor veljavo si pridobiti, v tem ko so jih poprej Poljaci v deželnem zboru odrivali. — Njegovim besedam so navdušeno pritrjevali ustavaki, Poljaci pa jezno ugovarjali; pa jim nič ne pomaga: politične krivice prej ali slej — tepó vedno krivičnika. — Rusini pa si utegnejo kmalu skušiti, da so — pobegnivši v tabor ustavakov — iz deža prišli pod kap.

Poslanec Cienciała, kmet iz Šlezije, je izvrsten mož naše stranke. Njemu ne gre v glavo, kako da bi državni zbor iz direktnih volitev sestavljen „obrat k boljemu bil.“ „Drž. zbor kaže danas na desni strani (sedeži za Čeha) rebra, kakor jih je kazal za čas posrednih volitev. Tudi mi Slovani, ki smo sicer tukaj, pa kot nasprotniki centralistične stranke, tudi mi ne moremo za gotovo povedati, ali bomo na teh stolih obsedeli; kajti pri umetno sestavljeni visoki zbornici zamore lahko nad nas s o p a r e a priti, ktere ne bomo mogli prestati, ter bomo prisiljeni iz svojih stolov vstati in iti.“ — „Za nas Slovane v Šleziji je dosle ustava iluzorična (prazna reč). Po pravici se ji pravi, da je konstitucija ene stranke. In ravno ta stranka overe dela, da se ustava izpeljati ne da.“ To pojasnuje s žalostnim stanjem svojih rojakov doma: Poljakom se ni dovolilo pol. društvo, nemško društvo v Tešinu pa počenja svobodno, kar se mu poljubi; volilne oklice Nemcev so politični uradi razširjevali, poljske oklice so pa žandarji lovili in ljudem jemali; enakopravnost §. 19. ustave je sicer na papirji, v življenji pa nikjer ni itd. — „Dokler se narodnim menjšinam po deželah po posebni postavi, kakoršno so Čehi l. 1870 za nemške deželane predložili, narodnost ne zagotovi, ostane konstitucija prazna reč!“ . . . „Bil bi torej le zastopnik užnjev (helotov), ko bi nebi proti tej adresi glasoval.“

Dr. Demel, ustavak iz Šlezije, skuša predgovornika pobijati, v resnici je pa le sebe in svojo stranko pobijal, ko ni druga vedel povedati, kakor: Mi smo mi, in kar mi čemo, to mora biti; to pa, kar moj rojak hoče, se v tej zbornici nik-

dar spolniti ne more! Ake ima kdo kakih pritožeb, kakor predgovornik, nismo mi — ustavaki — krivi, ampak drugi, ki nočejo po naši piščalki plesati, in to mora državna oblast (to je: liberalna naša gosposka) brezobzirno kaznovati. Sicer pa take „krajne pritožbe“ ne spadajo tu sem v zbornico (in vendar je v prestolnem govoru rečeno bilo, da je tu pravo mesto, kder naj vse stranke svojim željam in zahtevam skušajo veljave pribojevati. — Uredn.).

Grof Hohenwart se kratko izjavi kakor smo zadnjič povedali.

Dr. Giskra, ekselencia milijonar, je komaj čakal, da bi Hohenwartu mogel odgovoriti; pa zgodilo se je Giskri, kakor mnogokrat loven: zajec jo je prej iz deteljišča popuhnjal, kakor je lovec sprožiti zamogel. — Zatorej je Giskra nameril po drugih, pa streljal je le kar s smodnikom brez svinca. — Poljakom in Rusinom pravi: Zdaj ste celó naši, tako je prav; le pridni bodite in nas lepo ubogajte, potem dobiste od nas „fleiscedel.“ Kot školnik alj kantnar vseh ustavakov podučeva zdaj Poljaka Dunajevskij-a, da nima prav, če se pritožuje, da adresa dalje sega kot prestolni govor. Mi ustavaki smo v večini; in „kakor v vseh ustavnih državah, mora tudi v Avstriji adresa to izreči, kar večina misli.“ — Ekselencia je pa celó pozabila, da je v Avstriji več narodov, da so nemški ustavaki dejansko v menjšini, ker se z njimi niti vsi Nemci ne skladajo! — V direktnih volitvah ne vidi Giskra prikrajšanja deželnih pravic: po njegovih mislih bodo še le zdaj deželni zbori prav vspešno za deželne koristi skibeti zamogli, ker „se jim ne bo treba več poganjati za državno-pravne stvari.“ — Silno milostljivo, ekselencia! Deželnim zborom vsaj dovolite, da bodo ceste popravljali, vode zajezevali, ubožce z lepimi besedami pitali, prav pohlevno drobtinice pobirali, ktere jim bodo padale z mize državnega zbora, v katerem Vi s svojo stranko deželnim zastopom porcijone delite!

Kar je pa Giskra o cerkvenih postavah govoril, ni več šala, ampak kaže grozni prepad, nad katerim stojimo. V imenu odbora je izrekel, da „cerkvene postave“ na to merijo, da si sme vsak državljan v smislu ustavnih člankov „vero po svojem prepričanji prirediti, po svoji vesti versko življenje si vravnati, svoje stališče proti najvišjemu bitju po svojem prepričanji vrediti.“ — Po tem takem ni treba več „državljanom“ ne Božjega razodetja, ne cerkve, ne svetih zakramentov, ne očitne božje službe — vsega tega ni več treba, ampak ljudje naj živé vsak po svoji veri: tatovi po svoji, odrtniki in prešestniki po svoji itd. Potem prerokuje, da bodo „postave“ starokatoličanom in brezvernikom popolno svobodo zagotovile, katoličanom nasproti pa povdarja, da si mora država svojo oblast varovati proti vsaki družbi, tudi proti oni, ki si „demişluje, da ima ključé do nebes“; kajti „država je prva in

najvišja stvar v tem življenju!“ — „Naj cerkev uči ljubezen, upanje in vero (kloboštranski red — uredn.) ter se naj peča z unim svetom; kar pa državo zadeva, v to se cerkev vtikati ne sme.“ Tu ga imate! „Država“ smo mi liberalci in brezverniki; šola mora biti, kakoršne mi želimo, ona pripada „državi“, to je: nam liberalcem! Če torej cerkev — krščanskim štaršem, občinam in državi na korist — tirja, da naj bo šola krščanska, je to po Giskrini modrosti samovoljno „vtikanje v državne zadeve“, za katero je treba ostrih paragrafov. — Če se pride pošten župan dušnemu pastirju pritoževati zoper grozno pohujšanje, ki srenjo razdeva, ter prosi pomoči; — če pride eden zakonskih prosit, da naj gospod divjaka alj divjavo podučijo, posvarijo, zakonskim mir povrnejo, — bi moral k vsemu temu dušni pastir molčati, kajti „cerkev se ne sme vtikati v državne zadeve“, srenjske razmere in zakon sam spadajo pa v „državne stvari“, v ktere se cerkev vtikati ne sme, ker se ona le z „unim svetom peča!“

Tem ljudem je 18stoletna zgodovina kat. cerkve — prazna tabla, na katero še le liberalni ustavaki pišejo nektare „regelee“, po katerih smejo katoličani živeti in kraljestvo božje, sveta cerkev, se vesti in delati! (Konec prihodnjič.)

Cerkvene zadeve.

Podružnice mariborske farne cerkve.

(Glej 36. list „Gospodarja“.)

Te cerkveno-zgodovinske črtice mikajo vsakega katoliškega Slovenca, posebno na Štajerskem, zatorej jih nadaljujemo. In kdor zgodovino sploh, in posebe še slovensko zgodovino čisla, ne bo preziral teh črtic zaradi tega, ker popisujejo zgodovinske stvari na Štajerskem. V zgodovini velja bolj, kaj se je godilo, in menj, kje da se je godilo.

5. Tudi vetrinski dvor, pred katerim je stala starodavna cerkev sv. Ulrika, imel je svojo kapelico, ktero je posvetil lavantinski škof Leonard 19. oktobra 1519 v čast sv. Florjanu. Sedanja lekarnica bila je ona nekdanja kapela.

6. Cerkev sv. Barbare. Ob času strašne kužne bolezni leta 1680.*) so Mariborčani oblubo storili, novo kapelo ali cerkev na griču poleg mesta pozidati, naj bi jih Bog po priprošnji sv. Barbare rešil nesrečne kuge. Res je kuga h koncu leta 1680 prenehala in peščica mestjanov, ki so še

živi ostali, se je menda že v jeseni leta 1680 za obljubljenega dela poprijela. Mestjani sami so gradivo za novo cerkvico na grič nosili in zidarjem stregli. Že 11. dan maja 1681 je Sekovski knezoškof Janez Ernest grof Thun vogelni kamen za to cerkvico blagoslovil in položil.

V večo zahvalo za prejeto pomoč božjo in v nje večni spomin so mestjani tudi glavnicu denarjev k tej cerkvi vložili, da so se potem vsako leto v tej cerkvi sv. meše opravljale.

Pa tudi to cerkev je cesarska komisija leta 1783 za nepotrebno spoznala in jo zaprla. Blizo 30 let je bila potem cerkev zapuščena, nihče ni kaj popravil ter se je slednjič podirati začela. Zdaj še le so Mariborčani sklenili, cerkev kot spomenik pobožnosti in hvaležnosti svojih prededov zopet popraviti in ponoviti. Z naj večo gorečnostjo so se, kakor poroča bivši dekan Matija Lešnik v svojem pismu od 23. avgusta 1813, dela lotili. Tako je cerkev z velikim trudom in z mnogimi stroški v kratkem času zopet vsa ponovljena bila. Tudi je dobila nov altar, nove zvone in orgle in vso drugo potrebno pripravo. Po dovoljenju Sekovskega škofijstva od 22. decembra 1813 in c. k. gubernija od 12. januarja 1814 so začeli l. 1814 božjo službo v tej cerkvi zopet opravljati. Bil je nekdanj poleg te cerkve naseljen pušavnik po imenu Fr. Abraham ali Matija Cerer, iz Gradca doma, ki je neki umrl 78 let star l. 1783.

7. Cerkev sv. Katarine v Meljiškem gradu. Imela je ta cerkev 3 altarje: glavni altar sv. Katarine in 2 stranska altarja, sv. Sebastjana in sv. Donata. Lastniki grada in cerkve bili so nekdanj Malteški vitezi, in že leta 1413 je malteški vitez Nikola Kebeljski svoja dva vinograda: v Kamnici in v Krivcu tej cerkvi sporočil, naj bi se vsak petek sv. meša pri altarju sv. Katarine brala in vsako leto na obletnice dan 7 ubožcev dobivalo obed ter se vsakemu dajalo eden penez v denarju in za eden penez kruha. Leta 1434 so Mariborčani tej cerkvi dali svoj mlin, ki je bil med špitalskim mlinom in med židovskim pokopališčem, z namenom, da se naj na dan obletnice, v ponedeljek po Trojički nedelji, duhovniku, opravljajočemu obletnico, jesti in piti in 12 penezov daja. Vsako leto na velikonočno nedeljo popoldne je šla procesija iz mestne farne cerkve v cerkev sv. Katarine. Tudi se je vsako leto tukaj godovanje sv. Katarine slovesno obhajalo. 12. dan febr. leta 1800 so malteški vitezi Meljiški grad s cerkvijo vred prodali in novi posestnik je leta 1844 cerkev podreti dal.

8. Kapela v gornjem mariborskem gradu. Tudi ta grad, ki je še v 18. stoletju stal, imel je svojo kapelo. Neki gospod Grabenski, nekdanji lastnik tega grada, je sporočil Hočkemu župniku 2 njivi in travnik, naj bi Hočki župniki vsak teden sv. mešo v tej kapeli služili; pa že leta 1599 se sv. meša ni več v tej kapeli, temveč v razviški cerkvi sv. Mihela služila. Toliko in ne več se o tej kapeli vé.

*) Kuga je v mestu moriti začela 8. julija 1680. Poroča se, da je kuga 250 oseb v mestu pomorila. Mrtvaški zapisnik pa kaže, da jih je v mestu pomrlo l. 1680 od 8. do 31. julija 10, mesca avgusta 28, septembra 47, oktobra 43, novembra 21 in decembra 9 oseb, vsih vkup 158 oseb, večidel otrok in ubožnih ljudi. Gotovo jih je mnogo iz mesta pobegnilo, ko je tu kuga razsajati začela, ter je kuga tudi marsikterega teh pobrala. Druge leta jih je tisti čas v Mariboru 40 do 50 oseb pomrlo.